

Pojęcia kluczowe: *oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego, postępowanie egzekucyjne, komornik sądowy, opłata egzekucyjna*

Jakub Bródka

**Złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji po śmierci dłużnika
jako przykład oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania
egzekucyjnego. Glosa do uchwały SN z 27.01.2022 r. (III CZP 36/22)**

UCHWAŁA SĄDU NAJWYŻSZEGO Z 27.01.2022 R. (III CZP 36/22)¹

Złożenie przez wierzyciela wniosku egzekucyjnego przeciwko zmarłemu dłużnikowi stanowi oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego w rozumieniu art. 30 ustawy z 28.02.2018 r. o kosztach komorniczych.

ABSTRAKT

Przedmiotem glosy jest uchwała SN z 27.01.2022 r. (III CZP 36/22), w której uznano, że wszczęcie postępowania egzekucyjnego wobec dłużnika, który zmarł przed wszczęciem egzekucji, jest oczywiście niecelowym wszczęciem postępowania egzekucyjnego. W glosowanej uchwale Sąd Najwyższy opowiedział się za obiektywną wykładnią art. 30 u.k.k., wskazując, że brak jest podstaw do wyciągnięcia wniosku, aby organ egzekucyjny miał badać stopień staranności wierzyciela, a sama oczywista niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego ma charakter obiektywny i nie wymaga szczególnej analizy przez komornika sądowego.

Autor zasadniczo nie zgadza się z omawianą uchwałą Sądu Najwyższego. Wskazuje, że przyczyni się ona do daleko idącego rozszerzenia zastosowania art. 30 u.k.k. przez SN bez uwzględnienia zróżnicowanego charakteru podmiotowego wierzycieli oraz pominięcia znaczenia kwalifikatora „oczywistości” przy ocenie niecelowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Ponadto Sąd Najwyższy rozszerzył zakres zastosowania opłaty egzekucyjnej będącej obowiązkiem publicz-

---

¹ Uchwała SN z 27.01.2022 r. (III CZP 36/22), OSNC 2022/9, poz. 86.

noprawnym, naruszając wykładnię *in dubio pro liberate*. Niniejsza glosa pokazuje, że ocena, czy doszło do oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania, powinna mieć charakter subiektywny, czyli zakładający ocenę przez organ egzekucyjny, czy wierzyciel zachował należyłą staranność, kierując wnioskiem o wszczęcie egzekucji. Obiektywna wykładnia art. 30 u.k.k. prowadzi do wypaczenia, w przypadku zgonu dłużnika, kwalifikowanej formy niecelowości i do pokrzywdzenia wierzyciela. Nawet przy zachowaniu należytej staranności zostanie wobec niego zastosowana dotkliwa sankcja kosztowa ze względu na oderwanie sankcji kosztowej z art. 30 u.k.k. od oceny postępowania strony egzekwującej. Obciążenie wierzyciela opłatą egzekucyjną powinno mieć charakter wyjątkowy i nadzwyczajny, a głosowana uchwała błędnie przedmiotowo rozszerzyła jego zastosowanie.

I.

Utrata zdolności sądowej przed wszczęciem postępowania egzekucyjnego ma daleko idące konsekwencje dla jego trwania oraz rozkładu ciężarów procesowych. Wynikiem tego może być nawet obciążenie wierzyciela opłatą egzekucyjną. W związku z tym zagadnieniem Sąd Najwyższy podjął uchwałę z 27.01.2022 r. (III CZP 36/22), która dotyczyła przesłanki oczywistej niecelowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Ma ona ważne znaczenie dla rozumienia pojęcia celowości postępowania egzekucyjnego oraz granic zastosowania art. 30 ustawy z 28.02.2018 r. o kosztach komorniczych². Wskazuje ponadto wzajemną relację niedopuszczalności oraz niecelowości prowadzonego postępowania egzekucyjnego, rozszerzając zakres odpowiedzialności wierzyciela za prowadzenie sprawy, która już w momencie wszczęcia postępowania egzekucyjnego nie może doprowadzić do realizacji obowiązku określonego w tytule wykonawczym.

Orzeczenie Sądu Najwyższego (SN) zapadło w odpowiedzi na przedstawione zagadnienie prawne, które dotyczyło umorzenia postępowania egzekucyjnego przez sąd rejonowy w związku z powzięciem wiadomości przez komornika sądowego, że w momencie jego wszczęcia dłużnik, przeciwko któremu miała być skierowana egzekucja, nie żył. W związku z tym postępowanie zostało umorzone na podstawie art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c.³ ze względu na niedopuszczalność prowadzenia egzekucji. Organ egzekucyjny obciążył wierzyciela opłatą stosunkową w wysokości 10% wartości egzekwowanego świadczenia z tytułu oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego.

² Dz.U. z 2023 r. poz. 1357, dalej: u.k.k.

³ Ustawa z 17.11.1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 z późn. zm.), tu i dalej: k.p.c.

Sąd Najwyższy w niniejszej uchwale dokonał zmiany dotychczasowej linii orzeczniczej i uznał, że przesłanka „oczywistej niecelowości” z art. 30 u.k.k. nie odnosi się do intencji czy też stanu wiedzy wierzyciela odnośnie do możliwości prowadzenia egzekucji, ale wyraża się w fakcie, że egzekucja nie może doprowadzić do swojego celu, czyli wyegzekwowania świadczenia na rzecz wierzyciela⁴. Niezależnie od momentu śmierci dłużnika przed wszczęciem egzekucji wierzyciel powinien zostać obciążony opłatą w wysokości 10% egzekwowanego świadczenia. Instytucja obciążenia wierzyciela opłatą stosunkową w przypadku oczywiście niecelowego wszczęcia egzekucji powinna być interpretowana wąsko z uwagi na wyrażoną w art. 770 k.p.c. generalną zasadę ponoszenia przez dłużnika kosztów postępowania egzekucyjnego.

Sąd Najwyższy podkreślił znaczenie sformułowania „oczywista niecelowość”, o którym mowa w art. 30 u.k.k., wskazując, że nie jest ono zdefiniowane. Kwalifikowana forma niecelowości skutkuje powstaniem podziału na przypadki oczywiście niecelowego i niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Postępowanie prowadzone wobec dłużnika pozbawionego zdolności sądowej powinno zostać umorzone na podstawie art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c. ze względu na niedopuszczalność jego prowadzenia. Postępowanie niedopuszczalne jest zawsze niecelowe, jako że *per se* nie może doprowadzić do zaspokojenia wierzyciela.

W uchwale zawarto porównanie do uchylonego art. 49 ust. 4 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji⁵, który uprawniał komornika sądowego do obciążenia wierzyciela opłatą stosunkową w przypadku jego bezczynności albo złożenia wniosku o umorzenie niecelowo wszczętego postępowania. Sąd Najwyższy wskazał, że doszło do zasadniczej zmiany przedmiotowej w obecnie obowiązującym art. 30 u.k.k., który nie ogranicza się wyłącznie do bezczynności wierzyciela albo złożenia przez niego wniosku o umorzenie egzekucji, ale upoważnia komornika do jego zastosowania także w innych sytuacjach, w zależności od analizy każdej sprawy.

Dokonana przez SN wykładnia literalna wskazuje, że ustawodawca nie posłużył się oczywistą niecelowością do badania subiektywnego nastawienia wierzyciela. Brzmienie art. 30 u.k.k., zgodnie z uchwałą, przemawia za obiektywizacją jego stosowania bez potrzeby badania należytej staranności. Ponadto komornik nie ma obowiązku prawnego przeprowadzania dogłębnej analizy przy podejmowaniu decyzji o obciążeniu wierzyciela opłatą w trybie art. 30 u.k.k.

W ustawie o kosztach sądowych w sprawach cywilnych⁶ przewidziano obciążenie powoda opłatą sądową, jeżeli dojdzie do odrzucenia pozwu z powodu braku zdolności sądowej pozwanego (art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. b). Sąd Najwyższy uznał to za

4 Uchwała odstępuje od poglądu wyrażonego w uchwale Sądu Najwyższego z 17.12.2010 r. (III CZP 93/10), OSNC 2011/7–8, poz. 80.

5 Ustawa z 29.08.1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. z 1997 r. nr 133 poz. 882), dalej: u.k.s.e.

6 Dz.U. z 2005 r. nr 1667 poz. 1398, dalej: u.o.k.s.

przykład mechanizmu o obiektywnych kryteriach na etapie postępowania rozpoznawczego, który powinien być tożsamy w postępowaniu egzekucyjnym. Obciążenie wierzyciela opłatą stosunkową w przypadku zgonu dłużnika nie powinno zależeć od postawy strony dochodzącej roszczenia, a wynika z niemożności realizacji obowiązku zawartego w tytule wykonawczym. Oczywista niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego w przypadku zastosowania subiektywnej wykładni doprowadziłaby do znacznego ograniczenia zastosowania art. 30 u.k.k., a w ocenie SN ma on regulować sytuację obiektywnej niemożności prowadzenia postępowania egzekucyjnego. Ponadto brak jest regulacji, która wymagałaby od wierzyciela sprawdzenia, czy potencjalny dłużnik posiada zdolność sądową.

Ustalenie stosunkowej opłaty na podstawie art. 30 u.k.k. nie ma charakteru ostatecznego, gdyż opłata może zostać zmniejszona w oparciu o art. 48 u.k.k., czyli przez zastosowanie instytucji miarkowania opłaty egzekucyjnej. Stąd wierzyciel ma możliwość podjęcia inicjatywy w celu zmniejszenia realnego rozmiaru sankcji kosztowej, który wymierzył mu komornik sądowy.

II.

Pogląd wyrażony przez SN nie zasługuje na aprobatę. Artykuł 30 u.k.k., który ma kluczowe znaczenie dla rozkładu ciężarów procesowych, powinien być interpretowany zależnie od tego, czy śmierć dłużnika nastąpiła na długo przed wszczęciem postępowania (np. kilka lat) albo gdy wcześniejsze postępowanie zostało umorzone ze względu na jego niedopuszczalność, a gdy śmierć nastąpiła krótko przed wszczęciem postępowania egzekucyjnego. Sytuacje te pokazują różne postawy wierzycieli, które powinny być inaczej traktowane na gruncie art. 30 u.k.k. Zgodnie z uzasadnieniem do projektu ustawy przepis ten ma stanowić sankcję procesową za złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji stanowiącego nadużycie prawa⁷.

Pojęcie niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego stanowi przedmiot licznych rozważań w doktrynie i orzecznictwie⁸. Niecelowe wszczęcie postępowania oznacza czynność zbędną, nieprzydatną⁹. Decydujące dla oceny niecelowości

7 Uzasadnienie do projektu ustawy o kosztach komorniczych, Sejm VIII Kadencji, druk nr 1581, s. 10.

8 M. Iżel, *Opłaty egzekucyjne w przypadku umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela albo na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. po dniu 1.01.2019 r.*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2021/11, s. 26–46; G. Kamieński, *Stosowanie sankcji kosztowej (art. 30 u.k.k.) w praktyce komorniczej, cz. I*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2021/8, s. 5–18; G. Kamieński, *Stosowanie sankcji kosztowej (art. 30 u.k.k.) w praktyce komorniczej, cz. II*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2021/9, s. 4–19; Z. Merchel, *Koszty komorniczego postępowania egzekucyjnego po zmianie dokonanej ustawą z 24.05.2007 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz niektórych innych ustaw*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2007/6–8, s. 67; uchwała SN z 17.12.2010 r. (III CZP 93/10), OSNC 2011/7–8, poz. 80; uchwała SN z 28.02.1995 r. (III CZP 20/95), OSNC 1995/5, poz. 83.

9 M. Uliasz (w:) *Komentarz do ustawy o kosztach komorniczych (w:) Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, red. M. Świczekowska-Wójcikowska, J. Świczekowski, Warszawa 2020, komentarz do art. 30, teza nr 12.

postępowania jest, czy w momencie złożenia wniosku postępowanie egzekucyjne może doprowadzić do jego zakończenia poprzez wyegzekwowanie roszczenia. Śmierć dłużnika przed jego wszczęciem niweczy taką możliwość. Sąd Najwyższy ma rację, konstatując, że wszczęte postępowanie w przypadku śmierci dłużnika przed wszczęciem postępowania powinno zostać umorzone na podstawie art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c. Wynika to z tego, że przeszkoda w postaci śmierci osoby fizycznej przed wszczęciem egzekucji ma charakter nieusuwalny i wierzyciel w takim przypadku powinien uzyskać klauzulę wykonalności przeciwko spadkobiercom (art. 788 § 1 i 2 k.p.c.)¹⁰. Nie znajduje tu zastosowania art. 819 k.p.c. regulujący sytuację, gdy zgon dłużnika nastąpił po wszczęciu postępowania egzekucyjnego. Co więcej, należy zgodzić się, że sama niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego, czyli zasadność inicjowania procedury realizacji obowiązku zawartego w tytule wykonawczym, ma charakter obiektywny. Jednak posłużenie się przez ustawodawcę przesłanką „oczywistości” w art. 30 u.k.k. w zakresie badania niecelowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego powoduje dodanie elementu ocennego, którego przedmiotem jest zachowanie wierzyciela jako strony postępowania egzekucyjnego. Odmienna interpretacja, jak wskazują P. Sławicki i P. Blus¹¹, prowadzi do pominięcia kwalifikatora „oczywiście” i naruszenia zakazu wykładni *per non est*¹².

Należy zwrócić uwagę na relację pojęcia niedopuszczalnej i niecelowej egzekucji. Sąd Najwyższy w głosowanej uchwale słusznie wskazuje, że postępowanie niedopuszczalne należy z góry uznać za niecelowe, a nie zgodnie z wcześniejszym orzecnictwem przyjmować, że postępowanie niedopuszczalne nie może podlegać ocenie pod kątem celowości¹³. Niecelowość postępowania jest albo jej nie ma, co wynika z oceny, czy postępowanie egzekucyjne na moment jego zainicjowania mogło doprowadzić do swojego celu, czyli do realizacji przez dłużnika obowiązku zawartego w tytule wykonawczym. Jednak zastosowanie normy z art. 30 u.k.k. ma charakter dwuetapowy. Wpierw organ egzekucyjny powinien dokonać stwierdzenia wystąpienia niecelowości postępowania egzekucyjnego, a w następnym kroku powinien ocenić, czy miała ona charakter oczywisty, i tutaj już powinien zastosować kryteria subiektywne odnoszące się do stanu faktycznego ocenianego *ad casum*.

Jak wynika z uzasadnienia do ustawy o kosztach komorniczych, ustawodawca, nadając niecelowości postępowania postać kwalifikowaną, ma na celu zniuansowanie

10 A. Adamczuk (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 2, Art. 478–1217, red. M. Manowska, LEX/el. 2022, komentarz do art. 819; postanowienie Sądu Okręgowego w Szczecinie z 28.11.2013 r. (II Cz 829/13), LEX nr 1721471.

11 P. Blus, P. Sławicki, *Oplata egzekucyjna w przypadku złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji po śmierci dłużnika. Glosa do uchwały SN z 27.01.2022 r.*, III CZP 36/22, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2023/3, s. 98.

12 Zob. L. Morawski, *Wstęp do prawoznawstwa*, Toruń 2014, s. 148; M. Krzemiński, O. Pogorzelski, *Zakaz wykładni per non est (w:) Argumenty i rozumowania prawnicze w konstytucyjnym państwie prawa: komentarz*, red. M. Florczak-Wątor, A. Grabowski, Kraków 2020, s. 556.

13 Uchwała SN z 17.12.2010 r. (III CZP 93/10), OSNC 2011/7–8, poz. 80.

przypadków, kiedy można obciążyć wierzyciela opłatą stosunkową w wysokości 10% wartości egzekwowanego świadczenia¹⁴. Odmienny pogląd wyrażony przez SN doprowadził do rozszerzenia art. 30 u.k.k. na przypadki niecelowego wszczęcia postępowania, które jednak nie mieszczą się w zakresie semantycznym „oczywistej niecelowości”. Takim przypadkiem jest wszczęcie postępowania egzekucyjnego wobec dłużnika, który niedawno przez złożeniem wniosku zmarł¹⁵.

III.

Podnoszony w uchwale argument za obiektywną wykładnią art. 30 u.k.k. opiera się m.in. na twierdzeniu, że nie ma przepisu prawnego wyrażającego obowiązek przeprowadzenia dochodzenia przez wierzyciela, czy dłużnik ma zdolność sądową, przed złożeniem wniosku o wszczęcie egzekucji, co w ocenie SN przemawia za tym, że wiedza i należyta staranność wierzyciela nie mają znaczenia dla zastosowania sankcji z art. 30 u.k.k. Wątpliwe wydaje się jednak wyciąganie z milczenia ustawy tak dalece negatywnych konsekwencji dla wierzyciela, któremu państwo powinno udzielić należytej pomocy w związku ze stwierdzeniem zasadności jego roszczenia w tytule wykonawczym. Tym bardziej jeśli wziąć pod uwagę, że opłata egzekucyjna stanowi niepodatkową należność budżetową o charakterze publicznoprawnym (art. 149 u.k.s.¹⁶), sąd wszelkie rozszerzenia jej zastosowania powinny być stosowane ściśle, a wątpliwości interpretacyjne rozstrzygane na rzecz braku istnienia obowiązku (wykładnia *in dubio pro libertate*)¹⁷. Głosowana uchwała rozstrzygnęła jednak wątpliwości na korzyść istnienia obowiązku publicznoprawnego, mimo że nie został on określony wprost w ustawie, która posługuje się klauzulą generalną „oczywistej niecelowości”. Ponadto należy dodać, że same instrumenty, które przysługują wierzycielowi, aby ustrzec się opłaty z art. 30 u.k.k., aby zweryfikować fakt, czy dłużnik żyje, są kosztowne i szybko mogą stać się nieaktualne.

Zgodnie z art. 46 ust. 3 ustawy z 24.09.2010 r. o ewidencji ludności (u.e.l.)¹⁸ dane z rejestru PESEL oraz rejestru mieszkańców udostępnia się komornikom sądowym wyłącznie w zakresie niezbędnym do prowadzenia przez nich postępowania egzekucyjnego lub zabezpieczającego albo wykonywania postanowienia o zabezpieczeniu spadku lub sporządzania spisu inwentarza. Zgodnie z art. 53 ust. 1 tej ustawy wniosek składany przez organ egzekucyjny jest nieodpłatny i, co więcej, dane udostępniane

14 Uzasadnienie do projektu ustawy o kosztach komorniczych..., s. 10.

15 G. Kamiński, *Stosowanie...*, s. 5–18.

16 Ustawa z 22.03.2018 r. o komornikach sądowych (Dz.U. z 2023 r. poz. 590, 614).

17 Zob. odnośnie do publicznoprawnego charakteru opłaty egzekucyjnej: wyrok WSA w Poznaniu z 29.09.2021 r. (I SA/Po 377/21), LEX nr 3247861; wyrok WSA w Poznaniu z 17.12.2020 r. (I SA/Po 436/20), LEX nr 3109703.

18 Dz.U. z 2022 r. poz. 1191.

są za pomocą urządzeń teletransmisji danych (art. 48 ust. 1 u.e.l.). Inaczej sytuacja wygląda z wierzycielem, który próbuje uzyskać informację, np. czy dłużnik żyje. Co prawda ma on możliwość skierowania wniosku do właściwego organu ewidencji ludności, ale z kilkoma różnicami. Po pierwsze, wniosek ten jest odpłatny w wysokości 31 zł¹⁹, do czego trzeba doliczyć opłatę, gdy wierzyciel działa przez pełnomocnika, w wysokości 17 zł²⁰. W sytuacji gdy wierzyciel jest podmiotem dochodzącym należności na większą skalę, oznacza to dla niego znaczące zwiększenie kosztów, i to jeszcze przed etapem postępowania egzekucyjnego, niezależnie od tego, że komornik ma znacznie uproszczony i nieodpłatny dostęp do tego systemu. Po drugie, należy wziąć pod uwagę, że uzyskane dane dotyczące zdolności sądowej dłużnika mogą się łatwo zdezaktualizować ze względu na sam charakter śmierci człowieka jako zdarzenia często nagłego i nieprzewidywalnego. W głosowanej uchwale Sąd Najwyższy usprawiedliwia takie postawienie sprawy oderwaniem art. 30 u.k.k. od staranności wierzyciela, ale sens obciążenia go opłatą stosunkową, czyli wyjątkowym rozwiązaniem na tle art. 770 § 1 k.p.c. i art. 29 u.k.k., nakazuje zastosować interpretację zwiężającą²¹. Jedyń, która ten warunek spełnia, jest subiektywna wykładnia uzależniająca pojęcie oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego od postawy wierzyciela egzekwującego.

Z tych powodów organ egzekucyjny powinien raczej dokonać oceny, na ile wierzyciel zachował należytą staranność, opierając się na informacjach z dostępnych rejestrów i dokumentach zebranych w toku postępowania. Oczywiście jest, że komornik nie ma kompetencji do prowadzenia postępowania dowodowego, jednak powinien zastosować art. 30 u.k.k., opierając się na źródłach informacji, do których uzyskał dostęp²². Należy także pamiętać, że w razie kwestionowania podstawy obciążenia opłatą za oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego wierzyciel może złożyć skargę na czynności komornika. Nie można jednak zaprzeczyć, że najczęściej badanie, czy doszło do oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego ze względu na zgon dłużnika, będzie sprowadzać się do zbadania, na ile nastąpił on wcześniej przed wszczęciem postępowania egzekucyjnego²³.

19 § 2 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z 22.12.2017 r. w sprawie opłat za udostępnienie danych z rejestrów mieszkańców oraz rejestru PESEL (Dz.U. z 2017 r. poz. 2482).

20 Art. 1 ust. 2 ustawy z 16.11.2006 r. o opłacie skarbowej (Dz.U. z 2022 r. poz. 2142) i pkt IV załącznika do ustawy z 16.11.2006 r. o opłacie skarbowej (Dz.U. z 2022 r. poz. 2142).

21 Zob. P. Blus, P. Sławicki, *Opłata egzekucyjna w przypadku złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji po śmierci dłużnika. Glosa do uchwały SN z 27.01.2022 r., III CZP 36/22, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2023/3, s. 94.*

22 Odmienne: M. Simbierowicz, T. Skoczylas (w:) *Komentarz do ustawy o kosztach komorniczych (w:) Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, red. M. Świtkowski, LEX/el. 2023, komentarz do art. 30, teza 10.

23 Zob. M. Dubiel, *Niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego wobec zgonu dłużnika – ewolucja zagadnienia w świetle zmian orzecznictwa*, „Prokuratura i Prawo” 2023/3, s. 158–175.

IV.

W przypadku uznania przez komornika, że doszło do oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego, za zasadne należy uznać zastosowanie sankcji kosztowej z art. 30 u.k.k., a w przeciwnym wypadku obciążenie opłatą stosunkową w wysokości 150 zł, zgodnie z art. 29 ust. 4 u.k.k., chyba że jest podmiotem wyłączonym z jej zastosowania. Rozumowanie przyjęte w uchwale powoduje, że sankcja kosztowa z art. 30 u.k.k. dotyczy wszystkich wierzycieli, niezależnie od ich postępowania. „Oczywista niecelowość” jest zwrotem niedookreślonym, który przerzuca ciężar oceny na komornika sądowego. Tym bardziej użycie formy kwalifikowanej („oczywistość”) wypukla obowiązek przeprowadzenia przez komornika analizy, czy zasadne będzie obciążenie wierzyciela opłatą stosunkową²⁴. Ze względu na to, że jest to rozwiązanie wyjątkowe w postępowaniu egzekucyjnym, takie badanie powinno eliminować przypadki rażącego nadużycia prawa przez wierzyciela. Obiektywizacja art. 30 u.k.k. wyklucza takie postępowanie i pomija zróżnicowany charakter podmiotowy wierzycieli determinujący poziom należytej staranności. Niezależnie, czy wierzyciel jest podmiotem profesjonalnie zajmującym się dochodzeniem należności, czy osobą fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej, obciążenie opłatą egzekucyjną będzie miało taki sam rozmiar, co trudno uznać za rozwiązanie słuszne. Taka interpretacja wydaje się także dalece niespójna choćby z art. 29 u.k.k., który wprost różnicuje obciążenie wierzyciela opłatą stosunkową w wysokości 150 zł od jego statusu podmiotowego, wyłączając z jego zastosowania m.in. podmioty niezajmujące się w sposób profesjonalny dochodzeniem wierzytelności, pod warunkiem wszczęcia postępowania egzekucyjnego w ciągu dwóch lat od powstania tytułu egzekucyjnego (art. 29 ust. 4 u.k.k.).

Prawdą jest, że wierzyciel posiada najpełniejszą wiedzę co do potrzeby wszczęcia postępowania egzekucyjnego i tego, kto jest jego dłużnikiem. Nie oznacza to jednak wiedzy absolutnej. Możliwe są sytuacje, kiedy na moment wszczęcia postępowania egzekucyjnego okaże się, że dłużnik nie żyje i uzasadnione będzie zastosowanie art. 30 u.k.k., jednak również możliwe są sytuacje, kiedy śmierć dłużnika przed wszczęciem postępowania nie będzie uzasadniała obciążenia wierzyciela opłatą za oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego. Wszystko zależy od stanu wiedzy wierzyciela, jego staranności oraz uwzględnienia możliwości ustalenia przez niego faktu, czy dłużnik żyje.

Sąd Najwyższy odniósł się także do zmiany prawnej w związku z wejściem art. 18 ust. 1 u.k.k., który stanowi, że opłaty komornicze obejmują opłaty egzekucyjne za przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego, a nie przeprowadzenie egzekucji,

24 Wątpliwy jest pogląd o tym, że jest to uprawnienie komornika do niestosowania art. 30 u.k.k. w określonych okolicznościach (zob. M. Dubiel, *Niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego wobec zgonu dłużnika – ewolucja zagadnienia w świetle zmian orzecznictwa*, „Prokuratura i Prawo” 2023/3, s. 158–175.). W ocenie autora niniejszej glosy przesłanka „oczywistej niecelowości” jest obligatoryjnym elementem badania możliwości obciążenia wierzyciela opłatą stosunkową z art. 30 u.k.k.

jak stanowił to art. 43 u.k.s.e. Jest to doniosła zmiana, gdyż pozwala na obciążenie opłatą egzekucyjną także, gdy do wszczęcia egzekucji nie doszło. Zatem dla możliwości zastosowania art. 30 u.k.k. ma to takie znaczenie, że rozszerza zakres badania celowości przez organ egzekucyjny na wstępny etap postępowania, czyli przed wszczęciem egzekucji. Jednak poza tym zmiana ta nie powoduje, że traci na aktualności pogląd o potrzebie subiektywnej wykładni art. 30 u.k.k. z uwagi na potrzebę stwierdzenia jej oczywistości.

V.

Glosowana uchwała może przyczynić się do stworzenia nowego nurtu orzeczniczego²⁵. Wcześniej judykatura na gruncie nieobowiązującej już ustawy o komornikach sądowych i egzekucji opowiadała się za ścisłą interpretacją art. 49 ust. 4. u.k.s.e., wskazując, że możliwość obciążenia wierzyciela opłatą stosunkową mogła mieć miejsce tylko w przypadku bezczynności wierzyciela albo gdy on sam złożył wniosek o umorzenie egzekucji²⁶. Obecnie obowiązujący art. 30 u.k.k. nie ogranicza przedmiotowo zastosowania instytucji obciążenia opłatą stosunkową wierzyciela w przypadku oczywiście niecelowego wszczęcia. Po drugie, art. 30 u.k.k. został poszerzony o przesłankę „oczywistości”. Wydaje się, że pod reżimem ustawy o komornikach sądowych i egzekucji ustawodawca zamiast tego wskazał po prostu dwie sytuacje, które były na tyle ewidentne, że uzasadniały obciążenie wierzyciela opłatą egzekucyjną. Artykuł 30 u.k.k. zostawia ocenę *ad casum* komornikowi sądowemu, jednak nie może mieć ona charakteru całkowicie dyskrejonalnego, a organ egzekucyjny powinien dokonać zbadania, czy niecelowość występuje, a jeśli tak, to czy ma ona charakter oczywisty. Ponadto należy pamiętać, że przedmiotowe postanowienie może stać się przedmiotem kontroli sądu wywołanej skargą na czynności komornika, zatem organ egzekucyjny nie może działać w sposób dyskrejonalny.

Sąd Najwyższy, by wzmocnić argumentację przedstawioną w uchwale, nawiązał do ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (art. 79 ust 1 pkt 1 lit. b), która przewiduje obciążenie powoda kosztami procesu, jeżeli dojdzie do odrzucenia pozwu z powodu braku zdolności sądowej pozwanego. Należy jednak zwrócić uwagę na zasadniczą różnicę między pozycją procesową powoda w postępowaniu rozpoznawczym, który występuje z roszczeniem do sądu, a wierzycielem, którego żądanie zostało uwzględnione w tytule wykonawczym. Wynika ona z tego, że zasadność żądania wierzyciela została stwierdzona w postępowaniu rozpoznawczym, stąd regulacje prawne powinny go chronić silniej niż powoda, który dopiero występuje do sądu

---

25 T. Partyk, *Śmierć dłużnika jako przyczyna umorzenia postępowania egzekucyjnego a obciążenie wierzyciela opłatą egzekucyjną*, LEX/el. 2021, podsumowanie.

26 Uchwała SN z 17.12.2010 r. (III CZP 93/10), OSNC 2011/7–8, poz. 80.

w celu uzyskania ochrony prawnej swojego roszczenia. Słuszne jest uznać, że norma zakładająca obciążenie wierzyciela opłatą stosunkową za niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego nie powinna być dekodowana na zasadzie analogii z ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych albo stanowić wzór regulacji, który uzasadnia zastosowanie podobnego mechanizmu w ustawie o kosztach komorniczych.

Ostatni argument przedstawiony przez SN dotyczy zastosowania instytucji miarkowania opłaty egzekucyjnej w przypadku obciążenia wierzyciela za oczywiście niecelowe wszczęcie i przez to zmniejszenie ponoszonego przez niego realnego ciężaru finansowego. Nie można jednak zgodzić się z tym argumentem z uwagi na przesłanki zastosowania tego mechanizmu (nakład pracy komornika lub sytuacja majątkowa wierzyciela oraz wysokość jego dochodów), które wierzyciel musi spełnić (przynajmniej jedną z nich), a także to, że powinien być on stosowany z dużą powściągliwością ze względu na to, że może prowadzić do przerzucenia kosztów prowadzonej egzekucji na komornika²⁷. Mechanizm ten zatem służy raczej wyjątkowej korekcie relacji realnego nakładu pracy komornika czy sytuacji ekonomicznej stron do wyniku postępowania oraz wysokości ustalonej opłaty, a nie radykalnemu zmniejszeniu ciężaru finansowego w przypadku zastosowania art. 30 u.k.k. wobec szerszej grupy wierzycieli.

Trafne są zapatrywania SN dotyczące samej celowości i potrzeby rozumienia jej w sposób obiektywny, czyli oderwany od indywidualnych okoliczności sprawy. Jednak ustawodawca, posługując się „oczywistą niecelowością”, sformułował normę, która ma charakter subiektywny i wymaga, jak wspomniano wyżej, zastosowania dwuetapowego ze względu na potrzebę dokonania oceny przez komornika sądowego na podstawie dostępnych informacji, czy niecelowość wystąpiła (I etap) i czy miała ona charakter oczywisty (II etap). Podaje to w wątpliwość obiektywizację art. 30 u.k.k., a przemawia za stosowaniem go *ad casum*. Ponadto oderwanie oczywistej niecelowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego od konkretnego stanu faktycznego prowadzi do wielu negatywnych konsekwencji, jak możliwość pokrzywdzenia wierzyciela, który nie wykazał się niedbalstwem przy poszukiwaniu informacji o dłużniku, a także obciążenie finansowe wierzyciela dochodzącego wierzytelności na większą skalę w przypadku masowego składania wniosków o informację z ewidencji ludności, tym bardziej że nie ma takiego prawnego obowiązku, stąd trudno wyciągać z tego negatywne konsekwencje procesowe dla niego. Należy jednak podkreślić, że subiektywne rozumienie art. 30 u.k.k. pozostawia komornikowi sądowemu przestrzeń do oceny, czy niecelowość wszczęcia postępowania miała charakter oczywisty, np. gdy wniosek dotyczy dłużnika, który kilka lat wcześniej zmarł, czy też zmarł niedługo przed wszczęciem postępowania. Ocena ta nie będzie jednak miała charakteru dowolnego, gdyż komornik powinien się

27 P. Ciszewski, *Problematyka obniżenia opłaty stosunkowej w postępowaniu egzekucyjnym*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2013/4–6, s. 50–61.

liczyć w takim przypadku z możliwością weryfikacji jego decyzji procesowej w trybie skargi na czynności komornika.

Głosowane orzeczenie ma ważne znaczenie na płaszczyźnie aksjologicznej w kontekście poszukiwania należytej proporcji w rozdziale ciężarów procesowych pomiędzy stronami postępowania egzekucyjnego oraz komornikiem sądowym jako organem prowadzącym sprawę. Stanowi ono kontynuację publicyzacji egzekucji sądowej, która przejawia się między innymi we wzmocnieniu nadzoru nad komornikiem sądowym, zmniejszeniu swobody w korzystaniu z instrumentów postępowania egzekucyjnego przez wierzyciela (np. zawężenie prawa wyboru komornika przez wierzyciela w art. 10 u.k.s.) czy przerwaniem ciężarów procesowych z dłużnika na wierzyciela (np. przerzucenie obciążenia opłatą egzekucyjną w przypadku bezczynności wierzyciela z dłużnika na wierzyciela, czyli wejście w życie art. 29 ust. 1 u.k.k. i uchylene art. 49 ust. 2 u.k.s.e.)²⁸. Wyrok SN jest głosem judykatury, który wpisuje się w trend ustawodawcy wysuwający na pierwsze miejsce uprzywilejowanie dłużnika kosztem pozycji procesowej strony egzekwującej i który stoi w sprzeczności z odmiennym nurtem orzeczniczym SN, co stawia pod znakiem zapytania jednolitość orzecznictwa Sądu Najwyższego w odniesieniu do tego zagadnienia²⁹.

Jakub Bródka

Student V roku prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego.

5th year law student at the Faculty of Law and Administration of the University of Gdańsk.

ORCID: 0000-0002-1504-5119; e-mail: j.brodka.349@studms.ug.edu.pl

---

28 Zob. więcej J. Bródka, *Między zmiennością a racjonalnością – publicyzacja egzekucji sądowej (część 2). Analiza i ocena wybranych zmian legislacyjnych z lat 2015–2018*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2022/12.

29 Zob. uchwała SN z 28.01.2022 r. (III CZP 21/22), OSNC 2022/10, poz. 98.

ABSTRACT

Keywords: *clearly groundless commencement of enforcement proceedings, enforcement proceedings, court bailiff, enforcement fee*

The critical commentary on the Supreme Court's resolution concerns the conclusion that the commencement of enforcement proceedings against a debtor who died before the enforcement was initiated constitutes an obviously groundless commencement of enforcement proceedings. The commentator disagrees with such a far-reaching extension of the application of Article 30 of the Act on Bailiffs' Fees and with the argumentation presented by the Supreme Court, which boils down to the statement that this provision is detached from the creditor's procedure. This commentary demonstrates that the judgement as to whether there has been an obviously ineffective commencement of proceedings should be subjective in nature, i.e. presupposing an assessment by the enforcement authority as to whether the creditor acted with due diligence in making the motion for the initiation of the enforcement proceedings. An objective interpretation of Article 30 of the Act on Bailiffs' Fees leads to a distortion, in the case of the debtor's death, of the aggravated form of groundlessness and, therefore, to harm to the creditor. Even with due diligence, a severe financial sanction will be levied against the creditor also when the law does not require him/her to take certain actions. The imposition of an enforcement fee on the creditor should be of an exceptional and extraordinary nature, and the discussed resolution has extended its application to new subjects.

Bibliografia załącznikowa

Blus Piotr, Sławicki Paweł, *Oплата egzekucyjna w przypadku złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji po śmierci dłużnika. Glosa do uchwały SN z 27.01.2022 r., III CZP 36/22, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2023/3*

Bomba Katarzyna, *Samofinansowanie się komornika w zakresie kosztów działalności egzekucyjnej (w:) Konstytucyjne uwarunkowania pracy komornika sądowego, Warszawa 2020*

Bródka Jakub, *Między zmiennością a racjonalnością – publicyzacja egzekucji sądowej (część 2). Analiza i ocena wybranych zmian legislacyjnych z lat 2015–2018, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2022/12*

- Ciszewski Paweł**, *Problematyka obniżenia opłaty stosunkowej w postępowaniu egzekucyjnym*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2013/4–6
- Dubiel Michał**, *Niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego wobec zgonu dłużnika – ewolucja zagadnienia w świetle zmian orzecznictwa*, „Prokuratura i Prawo” 2023/3
- Dziewulska Monika**, *Oczywista niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego w przypadku zgonu dłużnika przed wszczęciem tego postępowania*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2022/6
- Iżel Michał**, *Opłaty egzekucyjne w przypadku umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela albo na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. po dniu 1.01.2019 r.*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2021/11
- Jagięła Józef**, *Wybrane zagadnienia dotyczące zawieszenia i umorzenia postępowania egzekucyjnego*, „Problemy Egzekucji” 1999/2
- Kamiński Grzegorz**, *Stosowanie sankcji kosztowej (art. 30 u.k.k.) w praktyce komorniczej, cz. I*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2021/8
- Kamiński Grzegorz**, *Stosowanie sankcji kosztowej (art. 30 u.k.k.) w praktyce komorniczej, cz. II*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2021/9
- Krzemiński Marcin, Pogorzelski Oskar**, *Zakaz wykładni per non est (w:) Argumenty i rozumowania prawnicze w konstytucyjnym państwie prawa: komentarz*, red. M. Florczak-Wątor, A. Grabowski, Kraków 2020
- Merchel Zbigniew**, *Koszty komorniczego postępowania egzekucyjnego po zmianie dokonanej ustawą z 24.05.2007 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz niektórych innych ustaw*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2007/6–8
- Morawski Lech**, *Wstęp do prawoznawstwa*, Toruń 2014
- Partyk Tomasz**, *Śmierć dłużnika jako przyczyna umorzenia postępowania egzekucyjnego a obciążenie wierzyciela opłatą egzekucyjną*, LEX/el. 2021
- Simbierowicz Maciej, Skoczylas Tomasz** (w:) *Komentarz do ustawy o kosztach komorniczych* (w:) *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, red. M. Świtekowski, LEX/el. 2021
- Uliasz Marcin** (w:) *Komentarz do ustawy o kosztach komorniczych* (w:) *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, red. M. Świeczkowska-Wójcikowska, J. Świeczkowski, Warszawa 2020, komentarz do art. 30